

Meyza, Katarzyna

Sławomira Ciepiela-Kubalska

Almanach Muzealny 6, 479-484

2010

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁAWOMIRA CIEPIELA-KUBALSKA

Przyszła na świat 2 października 1930 r. w Równem na Wołyniu, w rodzinie bankowców.

Naukę w szkole powszechnej rozpoczęła we Lwowie, dokąd przenieśli się jej rodzice. Tam też zastały ją wydarzenia września 1939 r. Były one dla dziewięcioletniej dziewczynki dramatycznym doznaniem, które często powracało w Jej późniejszych wspomnieniach. Doświadczyła w krótkim czasie: mobilizacji ojca - oficera WP i jego wymarszu na front, bombardowania Lwowa przez armię hitlerowską, napadu wojsk sowieckich i okupacji miasta.

Wraz z matką i siostrą wypędzona ze Lwowa znalazła się pośród wielu polskich rodzin szukających dla siebie miejsca do życia. Najpierw był Nowy Sącz, później Lublin.

Ostatecznie osiadła z najbliższymi w Łodzi, gdzie po latach wojennej rozłąki powrócił ojciec.

Liceum ogólnokształcące ukończyła i egzamin maturalny zdała w 1949 r. w jednym z łódzkich liceów.

1 września 1949 r. rozpoczęła swoją pierwszą pracę w Kierownictwie Prac Wykopaliskowych w Łęczycy - oddziale Muzeum Miejskiego w Łodzi. Podjęła również studia archeologiczne pod kierunkiem prof. Konrada Jażdżewskiego na Uniwersytecie Łódzkim.

Rok 1950 przyniósł ważną zmianę w jej życiu: małżeństwo z Aleksandrem Ciepiałą i przenosiny do Warszawy, gdzie małżonek, inżynier, dostał pracę i pierwsze mieszkanie.

Nie rezygnując ze swoich zainteresowań, p. Sławka kontynuowała studia archeologiczne pod kierunkiem prof. Włodzimierza Antoniewicza na Uniwersytecie Warszawskim.

W r. 1952 przyszło na świat jej pierwsze dziecko, małeńka Marzusia¹. We wspomnieniach kolegów ze studiów pozostał obraz p. Sławki z niemowlęciem w wózeczku przed wejściem do Biblioteki Uniwersyteckiej.

Rok później, tj. w 1953, skończyła studia i otrzymała tytuł magistra filozofii Uniwersytetu Warszawskiego w zakresie archeologii Polski. W tym czasie studia archeologiczne na Uniwersytecie Warszawskim były ukierunkowane i dotyczyły historii kultury materialnej (w skrócie HKM).

Wówczas, tuż po zakończeniu, studiów nie podjęła pracy w zawodzie. Macierzyństwo i małżeństwo, a także wpojony w domu rodzinnym wzór matki i żony skłoniły p. Sławkę do pozostania w domu przy mężu i dziecku.

W r. 1958 przyszedł na świat syn, Jędrus.

Minęły kolejne cztery lata i p. Sławka zdecydowała się powrócić do archeologii.

15 sierpnia 1962 r. rozpoczęła pracę w Dziale Archeologicznym Komisji Badań Dawnej Warszawy (KBDW). Została przyjęta na etat archeologa przez dr. arch. Stanisława Żaryna, kierującego placówką. On to właśnie określił zakres Jej obowiązków, a mianowicie, opracowanie zabytków szklanych wydobytych w trakcie prac wykopaliskowych prowadzonych przy odbudowie Starego i Nowego Miasta. Tak sformułowany temat stał się pasją jej życia.

Pracując nad inwentaryzacją zbioru zabytków szklanych w zbiorach KBDW, zainteresowała się sposobami produkcji szkła. Jej pierwszy artykuł, którego była współautorką wydany w 1965 r. dotyczył śladów huty szkła w Brzeskiej Woli².

Dzięki prof. dr Zofii Kamieńskiej z Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN i dyrekcji Muzeum Narodowego w Warszawie została włączona do zespołu zajmującego się dziejami szklarstwa w Polsce od epoki brązu do XIX w.

Z pierwszego okresu pracy w KBDW pochodzą wspomnienia³ p. Sławki o warunkach pracy i problemach, z jakimi borykała się Komisja Badań Dawnej Warszawy. W tym czasie pracownia archeologiczna KBDW ulokowana była w drewnianym baraku na terenie zburzonego zamku. Warunki pracy były tam trudne. Zimą barak ogrzewano żelaznym piecykiem tzw. kozą. W kwietniu 1964 r. KBDW przeniesiono do kamienicy Kościelskich znajdującej się na rogu ul. Świętojańskiej i pl. Zamkowego. Rozebrano drewniany barak. Pod podłogą tkwił niewybuch, bomba lotnicza z II wojny światowej.

W 1966 r. p. Sławka wzięła udział w konferencji dotyczącej 1000-lecia polskiego hutnictwa szklarskiego zorganizowanej w Krośnie n. Wisłokiem. Przedstawiła tam referat *Pucharki dzwonowate w Polsce od końca XVI do końca XVII w.*⁴ Rozwijając tematykę dziejów wyrobów szklanych na ziemiach polskich opracowała późnośredniowieczne naczynia szkla-

¹ Imiona dzieci podaje w formie, jakiej używała p. Sławka

² S. Ciepela, E. Kierkowska, A. Szymański, *Ślady dawnej huty szkła w Brzeskiej Woli, „Szkło i Ceramika”, 1965 nr 9, s. 206-209.*

³ S. Ciepela-Kubalska, *Komisja Badań Dawnej Warszawy Towarzystwa Miłośników Historii*, w: *Warszawskie Środowisko Historyczne w XX wieku*, 1997, s. 157-167.

⁴ S. Ciepela, *Pucharki dzwonowate w Polsce od końca XVI do końca XVII w.*, „Szkło i ceramika”, 1966, nr 11, s. 248-253.

ne pochodzące z wykopalisk na terenie Płocka⁵. W tym czasie podjęła też wyzwanie w zakresie popularyzacji wiedzy, publikując artykuł o szklach z Wiślicy⁶.

1 stycznia 1969 r. przestała istnieć KBDW, a jej kadra naukowa i zbiory zostały włączone jako osobny dział do Muzeum Historycznego m.st. Warszawy. Dyrektor Muzeum prof. dr Janusz Durko był w tym czasie przewodniczącym Polskiego Komitetu Narodowego Association Internationale pour l'Histoire du Verre⁷ – międzynarodowej organizacji powstałej w 1958 r. w Liege, skupiającej badaczy i promującej nowe kierunki badań.

P. Sławka zostaje przyjęta do grona członków AIHV a także do International Comité pour les Musées et Collections du Verre ICOM. Udział w pracach Polskiego Komitetu Narodowego AIHV razem z Marią Deka⁸ szybko zaowocował komunikatem, adresowanym do środowiska międzynarodowego, o szklach zabytkowych pochodzących z badań archeologicznych na terenie Polski⁹.

Tak otworzył się nowy rozdział w życiu zawodowym p. Sławki. Powstała możliwość stypendiów, staży zagranicznych i udziału w międzynarodowych kongresach AIHV.

W latach 1974-1991, tj. w okresie zatrudnienia w Muzeum Historycznym, odbyła sześć wyjazdów stypendialnych zorganizowanych przez Ministerstwo Kultury i Sztuki i Polski Komitet Narodowy ICOM¹⁰. Do prestiżowych stypendiów należały kilkumiesięczne wyjazdy do Belgii, Holandii i Luxemburga w 1974 r. oraz w 1970 r. do Włoch.

Pani Sławka uczestniczyła także w międzynarodowych kongresach organizowanych przez AIHV¹¹. Po raz pierwszy wzięła udział w 5. kongresie, któ-

⁵ Taż, *Późnośredniowieczne naczynia szklane z Płocka*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” XVI: 1968, nr 2, s. 347-360.

⁶ Taż, *Szklą wiślickie*, „Z Otchłani Wieków” XXIV: 1968, z. 3, s.197-202.

⁷ Prof. dr Janusz Durko przewodniczył pracom PKN AIHV do 2004 r.

⁸ Prof. dr hab. Maria Deka jest przewodniczącą Polskiego Komitetu Narodowego AIHV.

⁹ S. Ciepela, M. Dekówna, *Pologne. Découvertes archéologiques récentes de verres pour les années: 1963-1968*, „Bulletin de l'Association Internationale pour l'Histoire du Verre”, 1970, nr 5.

¹⁰ 1974 r. – Belgia-Holandia-Luksemburg, stypendium MKiS i Ministère de l'Education nationale et la Culture Française, 1979 r. – Włochy, stypendium MKiS i Museo Vetraio Venezia i Ministero per i Beni Culturali e Ambientali, 1983 r. – Francja, stypendium MKiS i Centre du Verre, 1988 r. – Belgia, stypendium MKiS oraz Musées du Verre, 1991 r. – Portugalia, stypendium Polskiego Komitetu Narodowego ICOM i Museu Nacional de Arte Antiga.

¹¹ 1970 r. – Praga czeska, 5 kongres AIHV (referat opublikowany w 1972 r. patrz przyp 11), 1973 r. Kolonia, Niemcy, 6 kongres AIHV (referat opublikowany w 1974 r. tytuł: *Le verres du XVIIIe siècle provenant des fouilles du Vieux Vasovie*), 1977 r. Berlin – Lipsk, Niemcy, 7 kongres AIHV (referat opublikowany w 1978 r. tytuł: *Etude des verres en forme de cloche utilisés en Pologne de la fin du XVIe au XVIIIe siècle*), 1979 r. Londyn – Liverpool, Anglia, 8 kongres AIHV (referat opublikowany w 1981 r. tytuł: *Les verres provenant des fouilles archéologiques effectués à Plock (XIVe - XVe siècles)*), 1983 r. Nancy, Francja, 9 kongres AIHV (referat opublikowany w 1985 r. pod nazwiskiem Ciepela-Kubalska S., tytuł: *Bouteilles du XVIIIe siècle trouvées lors des*

ry miał miejsce w Pradze czeskiej w 1970 r. Przedstawiła tam referat o późnośredniowiecznych szklach z terenu Polski¹². Oprócz kongresów AIHV brała aktywny udział w działalności Comité pour les Musées et Collections du Verre ICOM.

Pierwsze wstępne opracowanie zabytkowych kieliszków warszawskich – studium kształtu, ukazało się w 1969 r.¹³, rok później praca dotycząca zabytków szklanych znalezionych w trakcie prac konserwatorskich przy prezbiterium kościoła św. Anny przy Krakowskim Przedmieściu w Warszawie¹⁴. Tematy te zostały podjęte i opracowane w okresie pracy w KBDW.

Należała do zespołu badaczy pracujących pod kierunkiem prof. dr Zofii Kamińskiej. Rezultatem tej współpracy jest rozdział, w pracy zbiorowej zatytułowanej *Polskie szkło do połowy XIX w.*¹⁵ omawiający wyroby szklane z okresu od połowy XIII w. do połowy XVII wieku. Z okresu pracy w zespole prof. dr Zofii Kamińskiej pochodzą cztery recenzje książek i artykułów o tematyce szklarskiej¹⁶.

Praca nad zabytkami szklanymi, pochodzącymi ze zbiorów dawnej KBDW, zaowocowała książką zatytułowaną *Szkło osiemnastowieczne Starej Warszawy*. Wydała ją w r. 1977 Państwowe Wydawnictwo Naukowe w serii *Varsaviana*.

Jest to praca o charakterze nowatorskim. Pokazuje naczynia szklane codziennego użytku rekonstruowane z fragmentów znalezionych w trakcie badań archeologicznych. Odtworzone kształty naczyń autorka porównuje z wyrobami artystycznymi ze znanych XVIII-wiecznych manufaktur polskich. Wprowadzenie takiej metody opisu, właściwego dla warsztatu historyka sztuki, pozwoliło nie tylko na dobre datowanie szczątkowo zachowanych naczyń.

fouilles en Pologne), 1985 Madryt – Segowia, Hiszpania, 10 kongres AIHV (referat opublikowany w 1987 r. pod nazwiskiem Ciepiała-Kubalska S., tytuł: Les verreries polonaises au XVIIe siècle), 1988 r. Bazylea – Bale, Szwajcaria, 11 kongres AIHV (referat opublikowany w 1990 r. pod nazwiskiem Ciepiała-Kubalska S., tytuł: Les verres du 16ème siècle provenant des fouilles de Varsovie), 1991 r. Wiedeń, Austria, 12 kongres AIHV (referat opublikowany w 1993 r. pod nazwiskiem Ciepiała-Kubalska S., tytuł: Les verres à jambe du 18ème siècle en Pologne).

¹² S. Ciepiała, *Le verre en Pologne à la fin du Moyen-Age*, Annales du 5e Congrès de l'Association International pour l'Histoire du Verre, Prague 6-11 juillet 1970, 1972, Liège, s.125-136.

¹³ S. Ciepiała, *O formach kieliszków użytkowanych w 1 połowie XVIII w. w Warszawie*, „Szkło i Ceramika”, 1969, R.20, nr 11, s.313-316.

¹⁴ S. Ciepiała, *Zabytki szklane ze stanowiska archeologicznego przy kościele św. Anny w Warszawie*, „Studia z dziejów Rzemiosła i Przemysłu”, 1970, t.9, s.140-171.

¹⁵ *Polskie Szkło do połowy XIX w.*, red. Z. Kamińska, Wrocław, 1974, s. 64-74, Wrocław, 1987, s.70-79 wydanie drugie uzupełnione.

¹⁶ S. Ciepiała, rec., *K. Hettéš, Venetian Trends In Bohemia Glassmaking In Sixteen and Seventeenth Centuries*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, 1966, R.14, nr 3 s.560-561; taż, rec., *R. Chambon, La verrerie dans le Brabant Wallon au début de la Renaissance*, tamże, 1966, R.14, nr 3 s.559-560; taż, rec., *D.B. Harden, Some Glass Fragments Mainly of 12th – 13th Century a. d., from Northern Apulia*, tamże, 1968, R.16 nr 2 s.385-386; taż, rec., *D. Hejčlová, B. Nechvátal, Studie o středověkém skle v Čechach*, tamże, 1969, R.17 nr 4 s.755-757

Możliwe stało się także poznanie wzorów, które posłużyły do ich produkcji. Jest to książka adresowana nie tylko do historyków zajmujących się dziejami rzemiosła, ale także do osób zainteresowanych obrazem codziennego życia. Bogata szata graficzna (malarstwo i ryciny) wprowadza czytelnika w krąg estetyki zbiorowości mieszkańców XVIII-wiecznej Warszawy.

Praca ta należy do podstawowej literatury przedmiotu i jest wielokrotnie cytowana.

W r. 1982 p. Sławka zawarła związek małżeński z Tadeuszem Kubalskim¹⁷ i przyjęła jego nazwisko.

Od r. 1983 współpracowała z Pracownią Dziejów Szklania Instytutu Archeologii i Etnografii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Współorganizowała dwie konferencje naukowe: w Sosnowcu w 1983 r. i w Toruniu w 1986 r., wygłaszała referaty o współczesnych metodach badawczych¹⁸ i o stanie badań¹⁹. Pracowała w dalszym ciągu nad materiałem ze zbiorów KBDW²⁰.

W r. 1991 w pełni sił zdecydowała się przejść na emeryturę. Nadal publikowała opracowania szkieł zabytkowych z wykopalisk na terenie Warszawy²¹. Z pod jej pióra wyszły także noty biograficzne poświęcone: założycielowi AIHV prof. Dr. Josephowi Philippe²², a także profesorom Zdzisławowi Rajewskiemu i Ludwikowi Sawickiemu²³. W *Encyklopedii Warszawy* znalazły się jeszcze dwa hasła jej autorstwa: o rzemiosle szklarskim²⁴ i hucie szkła na Bielanach²⁵. Jej dorobek naukowy stawia ją w rzędzie wybitnych badaczy polskiego szklarstwa czasów od XV do XVIII w. widzianego na szerokim tle europejskim.

¹⁷ Tadeusz Kubalski, architekt, żołnierz AK, uczestnik powstania Warszawskiego kpr. pchor. pseudonim „Zbroja” żołnierz pułku Baszta. Autor książek o powstaniu: *W szeregach Baszty*, *Ocalone z pożogi*, *Żołnierze walczącej Warszawy*, a także rysunków ołówkiem o tematyce powstańczej (zbiory Muzeum Powstania Warszawskiego).

¹⁸ S. Ciepiela-Kubalska, *Z badań nad XVIII wiecznymi szklanymi naczyniami gospodarczymi*, AUNC 1987, *Archeologia*, t. 12, *Archeologia Szklana* 2, s. 111-121.

¹⁹ S. Ciepiela-Kubalska, *Stan badań nad późnośredniowiecznym i nowożytnym szkłem zabytkowym w Polsce (2 połowa XIII w. do XVII w.)*, AUNC 1991, *Archeologia*, t. 18, *Archeologia szklana* 4, s. 173-179.

²⁰ S. Ciepiela-Kubalska, *Szklanice fletowate ze Starego Miasta w Warszawie (XIV/XV w. do 1 ćwierci XVII wieku)*, AUNC 1991, *Archeologia*, t. 19, *Archeologia szklana* 5, s. 25-42.

²¹ S. Ciepiela-Kubalska, *Les lampes à l'huile en verre provenant des fouilles de la Vieille et Nouvelle Ville de Varsovie*, AUNC 1996, *Archeologia*, t. 26, *Archeologia szklana* 7, s. 79-84; *Szklane kufle starowarszawskie z XVIII w.*, AUNC 1999, *Archeologia*, t. 27, *Archeologia szklana* 8, s. 145-162; *Nowożytne szkło okienne z badań archeologicznych na Rynku Starego Miasta w Warszawie*, „Archaeologia Historica Polona”, 2000, t.8, s.233-254; *Siedemnastowieczne szklane lampy oliwne ze Starego i Nowego Miasta w Warszawie*, „Rocznik Warszawski” t. 33, 2005, s. 221-226; *Nowożytne szklane naczynia z badań archeologicznych na Rynku Starego Miasta w Warszawie*, AUNC 2005, *Archeologia*, t. 29, *Archeologia szklana*, t. 9 s. 189-232; S. Ciepiela-Kubalska, T. Stawiarska, *Nowożytne naczynia szklane z badań archeologicznych na Rynku Starego Miasta w Warszawie*, *Analiza technologiczna*, jw., s. 233-241.

²² S. Ciepiela-Kubalska, *Profesor doktor Joseph Philippe*, AUNC, 1996, *Archeologia szklana* 7, s. 5-6.

²³ S. Ciepiela-Kubalska, *Encyklopedia Warszawy*, 1994, s. 721, (Z. Rajewski, L. Sawicki), s. 767

²⁴ Tamże, *Rzemiosło artystyczne*, *Szkło*, s. 752-754.

²⁵ Tamże, *Huta Królewska na Bielanach*, s. 268.

Obok spraw zawodowych zaangażowała się w działalność stowarzyszenia – „Servas Polska”, międzynarodowej organizacji pozarządowej, działającej jako organ konsultacyjny przy ONZ, której idea jest szerzenie pokoju i tolerancji na świecie.

W Dziale Archeologicznym p. Sławka pojawiała się często, stąd nie traciliśmy z nią kontaktu, nie tylko w radosnych dniach przedświątecznych, gdy obdarowywała nas w poczęstunku kutią własnej roboty, ale także w trudnych chwilach po śmierci męża Tadeusza. Tak jak wcześniej cieszyła się sukcesami dzieci, teraz była dumna z wnucząt: Ani, Olka i Maryni.

Odeszła nagle, niespodziewanie. Zostawiła po sobie 38 opublikowanych prac. Była w trakcie przygotowywania książki o szkle polskim.

Oprac. Katarzyna Meyza

JERZY WOJCIECH GROMSKI

Jerzy Gromski urodził się w Warszawie 22 grudnia 1919 r. Naukę rozpoczął w Gimnazjum Rontalera, a od 1933 r. kontynuował w Państwowym Liceum im. Adama Mickiewicza. Świadectwo dojrzałości uzyskał w maju 1937 r.

W październiku tegoż roku rozpoczął studia na Wydziale Mechanicznym Politechniki Warszawskiej, które kontynuował do wybuchu wojny. Służby wojskowej nie odbywał ze względu na zły stan zdrowia. Okupację spędził w Warszawie. Aresztowany w łapance: od 3 marca do 11 maja 1943 r. był więziony na Pawiaku.

Po wojnie rozpoczął studia ekonomiczne w Szkole Głównej Handlowej (SGH), które ukończył w 1947 r. Po złożeniu pracy magisterskiej na temat urządzeń kanalizacyjnych dawnej Warszawy uzyskał tytuł magistra nauk ekonomicznych 20 grudnia 1951 r.

